

PEDAGOGIIKAN KEHITTÄMISTÄ VUOROHOIDON ARJESSA

Kirjoittajat: • Kaisu Peltoperä, KM, LTO, Jyväskylän yliopisto
• Timo Hintikka, KM, LTO, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti **pedagogiikka**.”
(Varhaiskasvatuslaki 1.§ (8.5.2015/508))

Mitä pedagogiikka sitten on? Yleisessä merkityksessä pedagogiikka on käsitys siitä, miten kasvatusta, opetus, oppiminen tulisi järjestää. Pedagogiikka on tavoitteellista, suunnitelmallista ja ennakoitua kasvun, kehittymisen ja oppimisen tukemista. Varhaiskasvatustyössä puhutaan erityisesti pedagogisesta vastuusta, joka ensisijaisesti kuuluu lastentarhanopettajan työtehtäviin.

OHOI-Hankkeeseen osallistuneet työntekijät sekä varhaiskasvatuksen esimiehet toivoivat enemmän lastentarhanopettajan työpanosta ilta- ja viikonloppuvuoroihin.

Vuorohoidossa työskentely on itsenäisempää kuin tavanomaisessa päivähoidossa, sillä erityisesti lastenhoitajat työskentelevät paljon yksin ilta- ja viikonloppuvuoroissa. Tämä edellyttää työntekijältä pedagogista osaamista sekä tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, oppimisen tukemisesta sekä lapsen persoonasta. Myös lasten yksilölliset rytmit tulee huomioida pedagogiikan toteuttamisessa. Lasten vaihtuvien hoitoaikojen vuoksi lasten oppimisen ohjaaminen vaatii yksilöllistä huomiointia ja eri arjen tilanteiden hyödyntämistä pedagogisesti. Lasten yksilöllisen huomioimisen apuvälineenä toimii lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, johon on yhdessä vanhempien kanssa koottu tavoitteet ja toimintatavat, joiden avulla oppimisympäristö luodaan lapsen tarpeet huomioivaksi.

Varhaispedagogiikan suunnittelussa ja toteuttamisessa on vuorohoidossa omat haasteensa. Erityisesti yhteisen ajan löytyminen suunnittelulle on hankalaa. Lisäksi henkilökunnan ja lasten määrän vaihtelut, vaihtuvuus ja siirtely ryhmien välillä vaikuttavat toiminnan pedagogiseen toteuttamiseen. Aamuisin, iltaisin ja viikonloppuisin lapsiryhmät ovat usein hyvin heterogeenisiä, kun lapset kootaan eri-ikäisten lasten ryhmiä yhteisiin tiloihin.

”Joo meil on tiimipalaverit kerran viikossa, mut se on vähän hassua, että siinä saattaa olla paikalla just ne ketkä ei oo itse seuraavalla viikolla töissä.” Lto, Perheet 24/7 tutkimus

Vuorohoidossa tulee eteen usein arjen oppimistilanteita, joita ei aina voi ennakoita ja suunnitella. Tällöin on tärkeää, että työntekijät havainnoivat lapsia ja ovat läsnä lasten arjessa. Vuorohoidossa on perusteltua toteuttaa arjen pedagogiikkaa, joka rakentuu luontevaksi osaksi arjen toimintojen, kuten ruokailujen, ulkoilujen, lepohetkien ja siirtymätilanteiden ympärille. OHOI- henkilöstökoulutuksessa

vuorohoidon työntekijät havainnoivat ja toteuttivat pedagogista toimintaansa seuraavan tehtävän avulla.

”Kuvaile joku arjen tilanne (muu kuin järjestetty opetustilanne), missä onnistuneesti liitit pedagogiikkaa arjen toimintaan. Milloin ja missä tilanne tapahtui? Mitä tilanteessa tapahtui? Mitä lapsi/lapset tilanteessa oppi(vat)?

Tällä tehtävällä pyrittiin laajentamaan työntekijöiden käsityksiä pedagogiikan toteuttamisesta vuorohoidossa. Pedagoginen toiminta nähdään parhaimmillaan laajasti, sillä kaikkiin arjen tilanteisiin on mahdollista yhdistää oppimisen näkökulma.

Vuorohoidon toimintaympäristöt (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen) eroavat joiltakin osin tavanomaisesta päivähoitosta, mikä on yksi keskeinen kehittämisaalue joissakin hankkeeseen osallistuvissa yksiköissä. Vuoropäiväkodeissa lapset usein siirtyvät eri tiloihin, tai jopa eri päiväkotiin, eri vuorokaudenaikoina. Siirtymiset tiloista toiseen voivat luoda turvattomuutta ja mm. heikentää lapsen osallisuutta, sillä esimerkiksi aktiivinen pääsy olemassa oleviin materiaaleihin (lelut, toimintatarvikkeet) voi estyä.

Aikaiset aamut, myöhäiset illat ja yöt nähdään ns. ”herkkinä aikoina”, jolloin työntekijän tulee toimia erityisen sensitiivisesti vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Tämä tuo mahdollisuuksia mm. läheisten suhteiden luomiseen ja hankkeeseen osallistuneet työntekijät ovatkin kuvanneet, että iltavuorot muutaman lapsen kanssa ovat lapsen arjessa ”helmihetkiä”. Vaihtelevat hoitoajat tuovat myös haasteita lapsen hyvinvoinnille. Vuorohoidon sosiaalinen toimintaympäristö voi olla hyvinkin vaihtelevaa, kun sekä lapset että työntekijät tulevat ja menevät omissa aikatauluissaan. Pysyvien ihmissuhteiden näkökulmasta lasten ja työntekijöiden erilaiset aikataulut tuottavat lisätyötä: vuorohoidossa työntekijöiden pitää yleensä tuntea kaikki lapset ja perheet toteuttaakseen hyvää varhaispedagogiikkaa. Lisäksi lapsiryhmät koostuvat usein eri-ikäisistä lapsista, mikä tuo omat haasteensa pedagogiikan toteuttamiselle. Joissakin koulutuksiimme osallistuneissa vuorohoitoyksiköissä työskentelee vakituinen iltatyöntekijä, mikä on koettu hyväksi lapsen sosioemotionaalisen hyvinvoinnin ja pedagogiikan näkökulmasta.

Vakituinen iltatyöntekijä mahdollistaa ennakoitavuuden ja jatkuvuuden tunteen lapselle. Lisäksi iltahoitaja oppii tuntemaan iltahoitoa tarvitsevat lapset, jolloin yksilöllisten pedagogisten tavoitteiden mukaan toimiminen voi onnistua paremmin, kuin jos kaikki työntekijät tekevät vuorollaan iltavuoroa.

Näyttää siltä, että vuorohoidon pedagogiikkaa toteutetaan helposti tavanomaisen päivähoiton lähtökohdista ja rytmeistä. Vuorohoidon pedagogiikkaa kehittäessä olennaista on, että jokaisella lapsella on hoitoajoista riippumatta oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen. Pedagogiikka ei toteudu vain ohjatuilla toimintatuokioilla, vaan se tulisi suunnitella luontevaksi osaksi lapsen arkea vuorohoidossa.

Pedagogisen toiminnan suunnittelussa on olennaista joustavuus ja prosessinomaisuus, sillä tilanteet lapsiryhmissä vaihtelevat nopeallakin aikataululla, kun lapsia tulee hoitoon tai jää pois hoidosta. Pitkäkestoiset projektit paitsi lisäävät lapsen mahdollisuuksia ehtiä mukaan erilaisiin toimintoihin epäsäännöllisistä hoitoajoista huolimatta, se myös lisää lapsen kuuluvuuden tunnetta ryhmään, kun hän esimerkiksi pitkien vapaiden jälkeen tulee päiväkotiin ja huomaa että siellä on edelleen menossa se sama tuttu toiminta, johon lapsi on jo aiemmin osallistunut. Tämä lisää jatkuvuuden tunnetta lapsen mahdollisesti hyvinkin epäsäännöllisessä arjessa.

Kuva1. Arjen pedagogiikka vuorohoidossa. OHOI- Osaamista vuorohoitoon (2016).